

Pest, aprilis 30-kán 1854.

A 'Vasárnapi Ujság' hetenként egyszer egy nagy negyedréti iven jelenik meg. — Előfizetési díj helyben: márczius, aprilis, május és június hónapokra, azaz: négy hónapra 40 pkr. (Házhoz küldve 1 pft.) — Márcziustól fogva utolsó decemberig, azaz: tíz hónapra 1 ft. 40 kr. pp. (Házhoz küldve 2 ft. 24 kr. pp.)

Postán elküldve minden egyéb költség nélkül: márczius, aprilis, május és június hónapokra, azaz: négy hónapra 1 pft. — Márcziustól fogva utolsó decemberig, azaz: tíz hónapra 2 ft. 24 kr. pp. — Az előfizetési díj az alulírt kiadókhöz bérmentve utasítandó. — Landerer és Heckenast, kiadók (Egyetem-utca 4. szám alatt).

Egy török vezér a csatában.

Elmultak azok az idők, a mikor egy hadvezérnek az volt a dolga, hogy maga kivonta a kardját, odaállt lovasai élére, beszédet tartott, megfuvatta a trombitákat s azzal belevágott az ellenségbe s ki tovább állta a verést, az volt a győztes. — Mai világban az ilyen vezért hamar leágyzúznak. A fővezérnek most az a dolga, hogy egy domb tetejéről távcsővel nézze a harezot, s nyargonczi által kormányozza minden szakaszát

hadtestének, mert különben, míg az egyik oldalon győz, az alatt a másikon megverik.

Illy helyzetben mutatja képünk Omér basát az olteniczai ütközet alatt. Ő csendesesen ül tábori székén s osztja a parancsokat háta mögött álló segédeinek.

Alant a legvéresebb csata foly ez alatt.

Első Napoleon sok új dolgot talált fel a hadviselés tudományában, ezek között van a hadoszlopokban előrenyomulás mestersége. Őt hat ezer embert hosszában neki indítanak az ellenség által elfoglalt erős álláspontnak, az első ezer bizonyosan ele-

sik az előnyomulásban, meglehet, hogy a második is — elvész, de a többi azok holttestein át diadalt arat.

Ezt a tudományt eltanulták az oroszok is. S előrenyomuló hadoszlopuk már elfoglalák a tért, midőn a török fővezér elrejtett ágyútelepei gyilkos tüzeléssel fogták őket oldalt, mire az egész tömeg összezavarodva futott el a csatatérről, ötezernyi halottat és sebesültet veszve.

Az ágyuzás csak akkor szünt meg, midőn az oroszok halottaikat összeszedni visszajöttek; azt nyugodtan engedték nekik a törökök. Sem az orosz, sem a török nem szokta halottjait a csatatéren hagyni.

Az egész ütközet alatt csendes hidegvérrel ült a török fővezér tábori székén, arcán sem az örömmek, sem a diadalnak egyetlen vonása sem látszott. Mintha épen csak sakkjátéka mellett ült volna.

Samyl, cserkesz vezér.

(ÉLETRAJZ.)

(Vége.)

Az eddigi veszteségek megtaníták az oroszokat, hogy a cserkesz föld egy csapással meg nem hódítható, apró csatározások által pedig a támadók vesztenek legtöbbet; e végett Woronzoff herczegnek személyes tanácskozása volt a czárral, s azon tervben állapodtak meg, hogy egyszerre több távollevő ponton támadják a cserkeszeket, hogy így erejüket megosztva, egyenkint letörhessék. 1846-ban kezdték meg e hadjáratot; azonban, míg ők a hegyeket ostromolták, Samyl husz ezer lovas gyűjtött össze, s egy ponton keresztül törve az oroszokon, azoknak a hátuk mögött minden eddig meghódított tartományait elpusztította, hadsoraikat összekuszálta, váraikat elfoglalta, s mire azok ismét ellene egyesülhettek, ő újra biztos hegyei közt volt. Tehát ez a kísérlet sem sikerült.

Szevadovszky, Nestoroff, Szeleptzoff, Argutinszky Dolgoruczky és még számtalan orosz tábornok hasztalan fárastá magát Samyl legyőzésében, mikor a cserkesz kifáradt, neki jött a cholera az orosz hadseregnek, s elhullottak uton utfélen, s a mit meghódítottak nyáron, azt visszafoglalta tőlük ősszel a hó és az árvíz; maguk az elemek is a cserkeszek mellett harcoltak.

1850-ben maga a trónörökös is részt vett a cserkeszek elleni hadban, de az ő kardja sem volt hosszabb, mint tábornokaié.

Azóta is folyvást tart a harc, Samyl legyőzetlen. A jelenleg kitört orosz-török háború ő reá is nagyobb hivatást mért; Nyugat-Európa nem csak részvétellel, de valódi segélylyel nyújtá neki kezét. Az angol-francia hajóhad löszereket és pénzt szolgáltatott neki a harc erélyes folytatására. Már ez év kora tavaszán elkezdé harci működéseit; az oroszoknak a fekete tenger partján levő várait egyenkint elfoglalta. Legnagyobb volt ezek közt Szukum Kaleh; két ezer orosz volt benne helyőrségül hagyva. Ezek a mint megtudták, hogy egy csoport cserkesz közelit, bátran kimentek ellenük, de az ütközetben úgy megverettek, hogy a cserkeszek velük egyszerre értek a várkapukhoz, és ott az oroszokkal összekeveredve, berontottak a várba, egy pillanat alatt fel volt gyűjtve a vár; ezer orosz leöletett, a többi a földalatti csatornán menekült le a tengeren álló orosz hajókra. Három nap múlva a francia czirkálók a tenger part hosszában mindenütt lángba borulva látták az orosz várakat, s midőn a parthoz közelítettek, a cserkeszek rájuk ágyuztak, de midőn lobogóikat felismerék, örömradiással usztak be hozzájuk, s vállaikon vitték ki őket a partra, felfogadva, hogy ezentúl már meg fogják ismerni zászlóikat.

Egyébiránt akárhová dül ez óriási harc, melyre most a félvilág készül, azt mondá Samyl:

„Ha elhagy is bennünket Anglia és Törökország, ha tulajdon erőnk el fogy is végre, akkor felgyújtjuk házaikat, megöljük feleségeinket, gyermekeinket, s szikláinkat védve, elhullunk az utolsó emberig.“

Illyen emberekkel nem üdvös háborút viselni.

Az orosz fegyver nem fogott rajtok. Ez azonban kevésbé csodálható, mint az, hogy az orosz arany nem bírta őket megszelidíteni. Hisz az orosz diplomaták nagyon jól tudják azt, hogy sokkal messzebb lehet löni, és sokkal biztosabban arannyal és ezüsttel, mint vassal és ólommal, s értenek e tudományhoz.

Samylt az sem hódítá meg.

Egy lélekkrázó példát beszélnek Samylról és az oroszok illyenemű kísérleteiről.

1843-ban minden oldalról szorongatván az oroszok a csecseneket, végre elkezdék őket hizelgő ajánlatokkal biztatni, hogy hódoljanak meg önkénynek, ekkor a Nagy- és Kis-Csecsna lakói elhatározzák magukban az öregek tanácsára, hogy Samylt rá veszik, miszerint a kedvező föltételeket fogadja el, és tegye le a fegyvert az oroszok kezébe.

De ki legyen a vakmerő, a ki az ajánlattal Samyl szeméi elé lépjen? Mindenki jól tudta, hogy az bucsut vehet fejétől azon esetben, ha küldetése nem sikerül: végre tehát sorsot húztak maguk között, s négy férfira Gunój faluból esett a sors, kiknek meg kellé kísértetni Samylt. Három erszény aranyat adtak kezökbe a küldötteknek, hogy szavaik annál sikeresebbek legyenek.

Megérkezve Dargóba, a küldöttek Hasszim Mullahnak átadták az egyik erszényt, hogy vezesse be őket a Khánumhoz, Samyl bey anyjához, kinek szavaira most is gyermeki kegyelettel szokott hallgatni a vezér.

A Khánum szerette a pénzt. A két erszény aranyért magára vállalta, hogy a csecsenek veszélyes ajánlatát közleni fogja fiával, s ráveszi őt a meghódulásra.

Samyl végig hallgatá anyja beszédét, akkor azt mondá neki, hogy feleletet magától nem adhat, hanem Allaht fogja megkérdeni, hogy mit cselekedjék? Azzal kihirdeté a nép között, hogy mindnyájan gyülekezzenek össze a mecset körül, s míg ő benn Istennel beszél, addig imádkozzanak ott étlen szomjan. Három nap, három éjjel maradt ott a mecsetben Samyl, s a nép el nem mert mozdulni a templom elől. Negyedik nap reggelén kilépett Samyl, s halvány arczzal, mellyen álmatlan éjszakák küzdélme látszott, felhágott a mecset sima tetejére, s ott várt szótalanul, míg az általa elküldött muridák anyját eléhozták, s felvezették szinte a mecset tetejére. A Khanum agg, roskatag nő volt már, s vezető nélkül nem tudott járni.

Ekkor Samyl felemelé kezeit az égre, s felsóhajtá Istenhez:

„Legyen meg a te akaratod!“

Azzal a néphez fordult, és szólt:

— Dargó lakosai! Három nap és éjjel beszéltem szinről szinre a prófétával, és láttam Allaht, és hallottam zengő szavait. Azt kérdezém a prófétától: mit cselekedjek én, midőn a két Csecsna lakói ajánlatot tevének előttem, hogy magamat a *moshók*-nak alávessem, és meghódoljak. És a próféta azt felelte nekem: Allah akarata az: hogy legelsőt, ki e gyalázatos ajánlattal elődbe lépett, száz korbácsütéssel büntesd meg az egybegyűlt nép előtt. Ime lássátok Muridák, a büntető fegyver saját szívem felé áll hegyével; e gyász izenet átadója tulajdon anyám, a Khanum. Legyen meg Allah akaratja.

A Khanum összeroskadt e szavakra a félelemtől; Samyl hidegvérrel inte a Muridáknak, hogy kössék ki őt a mecset oszlopához, s teljesítsék rajta a büntetést. Négyszer érte a súlyos korbács a Khanum vállait, mindannyiszor szívrepesztő sikoltással kiálta kegyelemért a szerencsétlen nő fiához; az mozdulatlan arczzal állt a mecset ormán, és meg nem inditák a sikoltások. Az ötödik ütésre már nem kiáltott a Khanum, mert meghalt.

Samyl ekkor sirva rohant anyja lábaihoz, s csókjaival halmozá el hült tetemét; azután felállt, leveté dolmányát, és ünnepléses hangon monda:

— Teljesüljön Allah akaratja!

És azzal saját maga állt oda az oszlophoz, vállait lemeztenítve, s az anyjára kimondott hátralevő kilenczvenöt korbácsütést saját maga állotta ki. Egy vonás nem mozdult meg arcán, hiszen jobban fájt neki az az első öt, mellyet anyjára ütetni látott, mint a többi, mellyet maga fogadott el.

A nép borzadva és áhitattal állt körül; ekkor újra felment a mecset tetejére a bey, s nyugodt hangon kérdezé:

— Hol vannak a csecsenczek küldöttei?

Azok már inkább halottnak érzék magukat, mint élőknek, s arcra veték magukat előtte. Könyörögni sem volt bátorságuk.

Samyl csendes hangon monda nekik:

— Menjetez haza, és a mit láttatok, mondjátok el barátaitoknak és ellenségeiteknek.

Azóta senki sem kísértette meg többé Samyl előtt a meghódolást emlegetni.

Még néhány érdekes adatot jegyezzünk fel a cserkeszek életéből.

Az ő egész alkotmányuk igen egyszerű. A nép Naibok alá van felosztva, kiknek mindegyike 300 lovas tartozik állítani, úgy hogy minden tíz családra jut egy harezos, s a mellyikből az kikerült, a többi kilencz annak fizeti a katonatartást. Samyl összes jövedelme alig meggy 60 ezer forint.

Ha az ellenség megtámadja a falvakat, akkor minden férfi, sőt minden asszony fegyvert ragad, s akkor az a tizedik rendes harezos vezeti a többi tíz családot.

Hamzád Bej kezdett el orosz és lengyel szökevényekből saját hadtestet képezni, Samyl alatt már e csapat négy ezer emberre szaporodott, mindenféle nemzet található abban.

Testőrei ezer Muridából állanak, kik fejenként két tallért kapnak egy hónapra.

Minden falu (cserkeszül „alu“) tart két lovat a vezér iznetéinek tova szállítására, ez a postarendszer.

Samyl rendjeleket is hozott be seregeinél: a bátrak ezüst éremeket viselnek mellükön, a kik kitüntették magukat, háromszögű arany jelvényt kapnak, s a legvitézebbek diszkardokat, mellyeket jobb felől kötnek oldalukra, a közönséges csatáknál bal felül maradván, a gyáváknak bunda darabot varrnak a hátukra.

Legnevezetesebb alvezérei Samylnak: Achverdu Mohamed, Svail Mullah, és Ulubej Mullah.

Büntető törvényeik egy könyvbe vannak megírva, s a büntetések a vétségi fokozatokhoz képest három rendbe osztatnak.

Egy énekük van, az *Ilalagla*, mellyet csatába indulva dalolnak.

Kedvencz ételük a juhúsos kása, (Pilau) és a málé pogácsa.

Átalában igen egyszerűen és nélkülözésekhez szokva élnek, s ez teszi lehetővé harci kedvük kifogyhatlanságát.

Csupán egy tárgyban követnek el nagy fényűzést, és ezek a fegyverek; a legdrágább damaszk kardokat lehet látni náluk, és ez fiuról fiura száll, némelly lándzsa feliratán még neveket olvashatni, mikből kitűnik, hogy azokat még a keresztes hadjáratban viselték Jeruzsálem alatt európai bajnokok. Hány kézen kellett azoknak keresztül menniök, míg a cserkeszekébe jutottak. Kardjaik vasa oly jó, hogy gyakran látni orosz puskákat, miket a cserkesz kardok közepben vágtak ketté, mint egy nád-szálat.

Most már ágyuik is elég számmal vannak, eleinte nagy háttással voltak rájuk az oroszok lövegei, s „ezer embernek“ nevezték az ágyut, most azonban már megismerkedtek vele, s tréfásan „a császár puskájának“ nevezik azt. J.—

A mormonok.

(Új felekezetet Észak-Amerikában.)

Ismereti Pompéry.

(Vége.)

Smith törvényének főiránya, főcélja volt az ipart serkenteni, kifejteni. Az ő jelszava volt: „*igasság által győzünk, szorgalom által gyarapodunk.*“ Ezért, bár híveit mindig az éghez utasítá, felügyelt arra is, hogy ők már e földi „siralomvölgyben“ is örömeiket élvezhessenek. A kézmű, a mesterség általa többre becsültetett mint az öröklött vagyon; a mesterséget legtisztelőtreméltóbb állapotnak tartá, mert az megtanítja az embert ön-ere-

jében bizni, az illy bizalom pedig megacézolja az ember jellemét. Mindamellét, hogy az élvezetet nem tiltá, a szükségek egyszerűségét, a szükségéről függetlenséget tanítá. Legnagyobb rabszolga az, a kin szükségei, szenvedélyei uralkodnak; ha lebilincsel bennünket a szenvedély, a szükség, örökké láncaik közt fogunk vergődni s a nélkülözés napjaiban boldogtalanok leszünk. Az életszükségek egyszerűsítése által lassanként kiirtotta hívei közül a romlott izlést, melly végre elfinyásodván, nem tudja mihez kapkodjon. Ha az ember kevés szükséghez szokott, sokkal könnyebben szerezhet magának örömet. És a mérséklet egészségben tartja a testet; az ember ifjabb lelkü, vidorabb kedélyü marad, mint kinek inyét el nem rontották az étkek, mindig egészséges száj izzel fog birni. Az illy életrendszerü emberek örökzöld érzellemmel öregednek meg, mint egyjeles német író (Jean Paul) mondja. Egyszerü emberek könnyebben csatlakoznak egymáshoz, mert az egyenlő életmód egyenlő örömeiben részesíti őket, érdekeik egyenlők lesznek s könnyebben megértik egymást. Így Smith ez elvek mellett, mérsékleti apostolok nélkül elérte azt, hogy dolgozó terméinek légét el nem bűdösíté a dohány nehézsága, s az éltető elemet a beszívott légben el nem rontá a részeges ember kilélezése, és hogy a mormon a friss lég balzsamát, a hegy tiszta forrását jobban szereté az elnyálkásító és vér-sűrítő sernél. Mert a munka volt a gyarmat élet-elve, azt hinné az ember, hogy a mormonok az anyagiság megtestülései voltak. Pedig az nem volt úgy. A művészet szeretete nem volt számkivetve ez emberek közül. Számos hangversenyen a legnagyobb mesterek művei adattak elő; *de a táncz a temető vasuljának* tartott. *Az egészség*, — mondák, — *e vasuton rohan a sírba.* Továbbá hajlandók lesznek sokan tán olvasóink közül azt hinni, hogy az illy törvényhozás mellett az egész életmód egy kaptára üttetett, hogy minden ember azt tette, a mit a másik tett. De ez sem áll. Minden község, minden család az elhatározás, az önuralom jogával birt. Ez által mindenkinek tehetségében állott, munkássága mellett oda emelkedni, hol többi társai felett állhatott, hol az embert embertársától a szellemi becs különbözteti meg. Erejét, tehetségét mindenki tetszése szerint hasznosíthatá, ez által mindenki több vagy kevesebb hatást szerezhetett magának társaira. A czeheket nem ismerék.

Az akarat e szabadsága, az erő e korlátlansága mellett azt lehet gondolni, hogy a viszonyok anarchiára vezettek, s hogy a mormonok mindig meghasonlásban éltek. De a mormonokról tudósítások mindnyájan azt vallják, hogy közöttük a legnagyobb rend uralkodott. Smith korlátlanul uralkodott népe felett, miután magát elveivel egészen azonosítá. Uralma ennél fogva mindenki által teljes készséggel elfogadtatott. Kösd meg önmagad, hogy szabad lehess. Ezt tartja a példabeszéd; ez a jó polgárok elve a törvényhozás irányában. Mindebből látszik, hogy Smith tanai vallási részének természetes tévelygése mellett is nemcsak ész, hanem jellem-erős személy is volt, hogy őt életirói nem ok nélkül nevezék el Amerika Mohamedének.

Bár az elmondottak, mikből t. olvasóink is tanúságot méríthetnek, sem a társadalmi fogalmakkal, sem az erkölcsiség igényeivel nem ellenkeznek, Smith ellenségei mégis tanainak vallási része miatt ez elveket is megtámadák, s a gyarmatot kommunistikus iránynyal gyanúsíták. Egy árnyoldala volt e társadalmi életnek, a több nő birhatása, mi az említett elvekkal anynyiban nem ellenkezett, a mennyiben az élvezet a mormon vallásának egyik alapja volt. De mi ezuttal nem ez új vallás tévelygéseinek bírálatát tüztük ki czélunkul, hanem hogy e kis nép társadalmi életének, elveinek rövid ismertetésével a *munkásság*, a *szorgalom*, a *mérséklet eredményét mutathassuk fel* szeretett hazánkfiainak nem költött képekben.

Hogy a dolgosság, a szorgalom a vagyonosodásnak legbiztosabb eszköze azt máshelyt *egy magyar falunak* leírásában hazánkfiainak bár költött képekben bebizonyítani igyekeztünk, ezuttal a bánati német gyarmatokra mutatunk, mellyeket virágzóvá, gazdagokká, folytonos munkásság, kitartó szorgalom tett, és mutatunk a mormonok újabb városára, a harmadik Sionra, a sóstavak melletti gazdag, pompás városra, mellyet egy felekezet nem ernyedő munkássága idézett elő az elhagyott pusztaságból.

De térjünk a felekezet viszontagságainak további elbeszéléséhez.

Smith elleneinek sikerült 1844-ben Illinois állam lakosait Nauvoo ellen harcra kelteni. A várost a felbőszített népség ostromolni készült. Smith, hogy a vérengzést megelőzze, az Illinois kormányzója által rendelt fegyveres kíséret ótalmában bizva, önkényt lépett a törvényszék elé, hogy a rágalmakat megczáfolja, s tanainak védelmére szálljon. Sötét sejtelemmel hagyta el a várost. Már két ízben menekült meg a haláltól, ellenségei orvolyóitól, de most elvázott a felbőszített nép keze között, mely az őt szétvervén, Smith és testvére börtönébe nyomult, s a 39 éves férfit és testvérét 1844. jun. 26-kán több golyó által meggyilkolá.

Nauvoo boszut forralt, de az öregebbek békét eszközöltek. A kiontott vér nem oltá ki a mormonok elleneinek gyűlöletét. Kiirtásukat ohajták. Azonban 100,000 bátor, harcias, erős és szabad férfi, kiket hitőkben, elveikben mesterük kiontott vére, mint ez a történetben mindig bebizonyult, még jobban megerősített, nem hagyja magát minden ellenállás nélkül lemészárolni. Az állam s a város alkuba bocsátkoztak, s a mormonok megnyugodtak abban, hogy elhagyják (és most harmadszor) a Siont, oda hagyandják a sok éves szorgalmának eredményeit, s máshol keresnek hazát, hogy békében élhessenek. 1846. jan. 20-kán a Smith helyébe választott kormányzó, *Brigham Young* a községnek tudtára adá, hogy elköltözendnek a sziklás hegyek közé több ezer angol mérföldnyire Nauvootól. Egy népvándorlás sem volt nagyszerűbb mint a mormonoknak e sivatagon tett fűrésztő költözködésük a harmadik Sionig, melyet *Utahnak* neveztek el. E vándorlás terhesebb volt a zsidók vándorlásánál a mannatermő pusztában. E vándor-ut az emberiség dicsőségéhez tartozott. Ha az emberek állandó lakhelyen mivélük a földet, üzik a kereskedést s az áldásos ipart, ha a jóllét ölében áldoznak a tudománynak és a művészetnek, az mindenesetre méltánylatot és tiszteletet érdemel, mennyivel jobban megérdemli e méltánylatot, e tiszteletet a nép, mely hazát-kereső útjában teszi mindezt. A mormonok ezt tevék. Ős rengetegeken kellett utat törniök, melyet előttük senkisémm egyengetett; az utukba eső folyókon, zuhatagokon hidat kellett verniök; irtaniok kellett a sűrű erdőt, hogy az előre küldöttek magot hintsenek el, mellynek hónapok alatt megért kalászat az utánok jövök learathassák, és a később érkezők szinte mindenütt végzék utokban a rendes mezei munkát, hogy azon az uton bárki jöjjön utánuk, mivelt földet találjon. A megnyírott juhok gyapját megfesté, megfoná, megszövé a munkás nép, hogy egy pillanatra se vesszen el haszna; a vándorok a zene édes hangja és a tudománynak hatalmával nyerték meg utaikon az indian-fajokat, kik aztán a vadon-irtásban szolgálataikra álltak, s azóta is csupán a mormonok azok, kiket az indiánok nem bántanak, sőt telepeiket tiszteletben tartják, s velük egyetértésben élnek. Illy erős akaratban fel kell ismernünk az ember méltóságát. Ugy van barátaim, csak az akarat hatalma, csak a kitartó munka győz a nehézségeken. Ez emeli az embert a többi állatok fölé, míg a munkátlanúság lealjasítja őt, mert sok állat van, a mellynek szorgalma csodás művekben megbámultatik az emberek által. Hát az ember nem tudna szorgalom által semmit teremteni, mi bámulatra hív fel? De igen, ott áll ma az Utahföldön a sós-tavak mellett egy szép s gazdag város, szebb és gazdagabb mint Nauvoo, nagyobb szerű mint a régi Sion. E várost néhány év alatt az emberi szorgalom, a kitartó munka idézte elő. E város az oda menekült mormonok új városa.

Ez új telepítők találták fel a legelső aranyat Californiában, ők fedezték fel, hogy ama hegyek tele vannak ama sárga érczel, melly az emberi törekvések bálványja. Vélitek, hogy rögtön oda hagytak minden józan munkát s futottak aranyat ásni? Nem. Bizták ezt a sivatag munkát másra. Nem sokára az egész világ minden részéből tódultak össze a kincsvágyók Californiába, és ásták az aranyat mohón, a mormonok pedig maradtak ekéiknél, szövöszékeiknél s míg a californiai kincseső éhen szomjan túrja a földet egészségtelen éghajlat és emésztő szenvedélyek alatt, ők kényelemben és boldogságban végzik kellemes mezei munkáikat, s mégis nekik van legtöbb aranyok, mert a pénz mind a természet és iparizó nép kezébe szivárog.

A mormonismus, mint *Busch* megjegyzi, a XIX-dik század legnagyobb csodája. Illy kitartás, illy eredmények mellett aztán nem lehet csodálni, ha a hivek száma szerfelett megsaporodott. Küldötteik a föld minden részében elterjedének. Norvég és Dánországban és példátlan sikerrel Angliában kezdtek meg tevékenységüket. E három országban 1851-ben a mormonok 42 értekezletet tartottak, 602 fiók községet, 22 hetvenes kollegiumot alapítottak, 12 főpapot, 1761 főnököt, 1590 papot, 1226 tanítót és 682 alesperest erősítettek s 25,454 új tagot kereszteltek meg. Tizennégy év alatt Angolországban Smith követőinek száma 50 ezerre ment, ebből 17,000 az új Sionba vándorolt. E kivándorlást a mormonok rendszeresen üzik. A felekezet látja el az utazás alatt a kiköltözöt a legjobb élelemmel. A kivándorlók közt, a legnagyobb rend és tisztaság uralkodik. Az erkölcsiségre nagy gond fordítatik. Éjjel nappal ör ügyel fel mindenkire, s egy bizottmány áll mindig a kivándorlók élén, melly az egészet vezeti, s mellyet a hivek magok közül választanak. Aztán feltétlenül engedelmeskednek e választott férfiaknak. Saját választásában mindenki saját törvényét, saját méltóságát tiszteli.

Ismételjük, ez ismertetésben célunk volt felmutatni a munka s szorgalom eredményeit. Nem szükség, hogy *mormonok* legyünk, hogy közöttünk is meghonosodjék a jóllét, hogy gazdaságunk is virágzó legyen. Legyünk *munkások*, szorgalmasak mint ők, fogadjuk el azon jelszót, hogy igazság által győzünk s szorgalom által gyarapodunk, és a mi udvarunkról is ki fog nézni a jó mód. A munka arany bánya.

Ha a mormonokról valami közlésre méltót fogunk hallani, szívesen elmondandjuk mind azt ezentul is. Addig legyen jelszavunk: *munka és szorgalom*.

Egy utazó naplójából.

K. Laurától.

szent Pétervár *)

Ki Sz. Pétervárott valamely fényes estélyben részt vett, meggyőződhetett az iránt, mikép a magasb társaskör Európa minden fővárosaiban a felsőbbség, kellem és elegancia bélyegét viseli. Párisban úgy mint Londonban, Berlin- vagy Bécsben a felsőbb körökben ugyanazon szokások, nyelv, finomság a balságokkal együtt divatoznak.

Ilka nagyhercegnő Kamennai-Ostroffban fogadja fényes vendégeit. E csinos palota a kis Neva partján áll, az ugynevezett *szigeteleken*. A kis Neva egy ága a nagy folyamnak, melly a főváros kapui előtt hétágra oszlik, és számtalan szigeteket alakít. Amsterdam, Hamburg s Bécsnek gyönyörű vidékei vannak, s mégis ki mindezeket látta, igen meglepetik Sz. Péterváre által. Első tekintete elragad. Képzeltetek magatoknak végtelen számú sivatagi oazokat, mellyek a polgárisodás nyomait hordják magukon, méla ligeteket pazar fényű oszlopzatokkal, Themse parkjait a Hellespont felséges kertjeivel, az ecclógát arany trónon, s az idyllit királyi palástban, s van fogalmatok e tájról.

De nagy kár, hogy ezen bájos lakokat távolról kell szemlélünk; ha feljök közelitünk, elragadtatási hevünk lelohad. Ez mind nem egyéb álszin- s bűvészetnél. E szép villák fából s úgy szólván papirból készitvék. Minden csak azért látszik ma megérkezni, hogy holnap ismét eltűnjön, mi sem állandó és szilárd itt. Ne csudáljunk egyebet a felszinnél, az alatt nagyon kevés található; a paloták csupa külfény, maga a természet is *mesterkelt*. Itt minden aranyon és melegítő eszközökkel készül hallatlan gyorsasággal, postán.

Míg a czár udvarát Yelaginában tartja, e szigetek a legnépesebbek. Távozik az uralkodó, az orosz aristokratia azonnal összeszedi sátorfáját, s innét eltisztul. Egy orosz tiszt mondá: hogyha a czár más vidéket választ mulatóhelyül, mi is elpusztítjuk lakjainkat, imaházainkat, kerteinket, ezeket mind szépen összehajtogatjuk, mint a vásznat, s kocsira rakjuk.

*) Érdekesnek találjuk az orosz birodalom fővárosának leírásával sietni, miután nem tudhatjuk, hogy Napier admirál látogatása után minő alakokkal fog az birni?

A jelenleg uralkodó czár számos katonanövendét állított fel; 9600 növendék készül Oroszthonban a katonai pályára a császár költségén; e szám tizezerre fog emeltetni. Évenként 1200 ifju lép ki innét tiszti rangban a hadseregbe. A növendék nyolczmillió forintba kerültek az államnak. Az elsőt Anna czárné állította 1731-ben. 1829-ben Miklós czár alapított egyet Czarkoe-seloban 400 növendék számára. 1831-ben Bakhtine ezredes másfél millió rubellel s tizezer hétszáz jobbágyu földdel tett alapítványt az oreli kormánykerületben négyszáz katonanövendék számára. Tschertkoff ezredes Woromagában 1836-ban másfél milliót áldozott szinte e célra. Ez aztán áldozatkészség.

A feltételek az intézetbe való felvételre: nemes születés, jó termet, olvasás, írás és számolás.

Az oroszországi éjjel óráihoz mi sem hasonlítható, lámpavilág nélkül olvashatni, írhatni. Az ég világos. A lámpák kioltvák. Megállék a nagy nevai troitsk-hidon. Az idő felséges vala. Kilátásomhoz hasonlót még nem is képzeltem soha éltemben. Szemközt a nagyszerű börze-palota, melly karsu oszlopaival s pharoszával*) valami fenséges méltósággal uralkodik a roppant hajók árboz-erdeje felett. Odább a fényes angol szálloda. Jobbra Neva hullámaiból a nagy várerősség tűnik ki, hol Péter czár tetemei nyugosznak, balra sz. Izsák kúpja; átellenben a hajóhid; a tengerészeti épületnek hegyes csucsban végződő tornya a légtérben tűzprizmaként ragyog. Ezer meg ezer jármű tévedez a nagy folyam hátán keresztül kasul, vizmentében, fölfelé, összevissza. A képet kiegészíti a nyugot vakítólag piros fénye, mit a folyam tükre visszugároz. A légkör, nem tudom megmagyarázni minő bársonyszerű légysággal szelidíté a tárgyakat, azokat összeházasítá összezavarás nélkül. A látkörön még égett a nap ragyogó visszugára, s Neva partjait déli kivilágításban tünteté elő. Ismaelofsky egyház kék dómjai arany csillagaival, s a székváros építményeinek csucsai mindenféle színben csillogtak a nagy űrben. Messze távolban az árnyék és világosság összevegyültek, a várost s vidékét átlátszó lepellel nem sokára beborítandók. A légillatos és szelid vala. Ez velencei éj volt Sz. Pétervárott!

Milly tünde gyorsasággal emelkedett e város minden nagyszerűségeivel! 1700-ban még a svédek bírák Neva partjait, midőn egyszerre nagy Péter nekik hadat izen, Narvánál csatát veszt: „a svédek tanítanak bennünket győzni“ mondá a czár, és elkezdé építeni Sz. Pétervárat. Az első várda Neva partján épült, s az első erősség fővényzátanyon a tenger közepén, a svédek folytonos megtámadásaik daczára. Ó-Pétervár nem volt egyéb faházak, kis templomok, tágas kertek halmazánál a folyam jobb partján; de nem sokára háromszázezer munkás keze fogott új Pétervár teremtéséhez a balparton. Hiába táboroztak a svédek az ujonan született város ellen; a város, hova csakhamar finnek, liflandiak, sőt még svédek is telepedtek le, óriási diadallal terjeszkedett palotáival, egyházai s oszlopzataival. A dicsőség és művészet kezét fogott! minő kezdet! Pultava nem késlelteté Sz. Pétervár szilárdulását. XII. Károly csillaga elhomályosult nagy Péter geniusa előtt. Az orosz birodalom megalapítva.

Nagy Péter saját szavai szerint Pultava erősíté meg az első követ, mellyen Pétervár nyugvék. Sz. Pétervár tervképében sok emlékeztet Amsterdamba. Mindkét várost csatornák szeldek fel, ugyanazon közlekedési s kereskedelmi mód van Sz. Pétervárott, mi Amsterdamban.

Erzsébet és Katalin czárnék folytatták a székváros építését. Ez utóbbi alatt épült a téli palota, a szépművészetek akademiája, a taurisi palota, a bank-épület, a márvány-palota, Obukhoff-kórház, s más ezer költséges ház. Sándor czár folytatá a czárnék munkáit; ő építteté a Yelagina s Kamennoi-Ostroff palotákat a szigeteken, mint valami büvöskézzel emelé ki Sz. Pétervár mocsáraiból a nevaszigeti gyönyörű villákat; a terjedelmes kikötőt granitfalakkal s ezeket vas korlátokkal szegeté be. A börze felséges épülete, nagyszerű portikusával s két pharoszával szinte az ő műve. A *gazani* Notre-Dame a romai Sz. Péter egyházat juttatja eszünkbe. Alatta épültek még Mihály nagyherczeg palotája, a nagy színház s a diadal-kapu. Csak a mult építményeinek

tökéletlen lajstromát adám itt, ha a jelen építési műveinek leírását akarnám megkísérteni: e napló könyvre terjedne.

A Gazanról meg kell említenem, hogy az számtalan márvány-oszlopokkal van feldiszesítve korinthis rendben, s egyetlen darabokból; a nagy oltár roppant ajtai tömör ezüsből készítvék, s a szentélyre nyílnak, hol nagy becsü festvények láthatók. Itt van a gazani csudálatos kép is; a nép csak térden kúszva közelit hozzá s földet csókolva; a drágaságok, mik e képet ékesítik, egy millió rubelre becsülvék; itt függnek az egyház falain a hir mezején szerzett zászlók is. Az egyház két oldalán félkör alakú portikust képező oszlopzat van, melly előtt Barclay de Tolly és Kutuzoff tábornokok bronzból öntött szobraik állanak. Az oroszok egyházaikban nem szenvedik meg a szobrokat.

Mutatják a helyet, hol a czár nagy ünnepély alkalmával szokott ülni.

Az epemirigy idejében a sz. pétervári nép, mint mindenütt fel vala ingerelve, nem akarta hinni az *isteni csapást*: mérgezőknek tulajdonítá azt. Erőszakos zendülés mutatkozott. A szénapiacson összetódult nép a kórházba tör, s az orvosok, kik a betegeket ápolák, megöletnek, a félelem általános lesz, a lázadás fokokként növekedik. A czár ekkor Czarkoe-seloban mulatott. Menczikoff herczeg s Beckendorf gróf kíséretében, testörök nélkül, a hely színére megérkezik, honnét az iszonyu lárma hallatszott. — Térdre! — kiált a lázadóknak — térdre! nyomoruk! az eget jöttetek megbántani, melly agyon sujthat bennünket vilámaival? — Nehány hang hallatszik. — Egy szót sem, — szól a császár, — csend! térdre!

Több fegyver csillogott ki a sokaság közöl. — Le a fegyverrel! — folytatá. — Im itt előttetek egy templom; hajtsátok porig homlokotokat, s tartsátok lelketekben töredelmet! Isten még tán megbocsát.

E szókra minden fej meghajolt, a lárma megszünt, a zaj lecsillapult, az egész nép térdre esett.

A sz.-pétervári observatorium (csillagvizsgáló) Európa legjelesebbjeinek egyike, s tulajdonképen pulkovainak nevezetik a helységtől, melly mellette fekszik, mintegy öt mérföldnyi távolságra a székvárostól. Moskvai diadal-kapuból, mellyet Miklós öntetett katonáinak keleten a törökök és perzsák ellen kivitt győzelmeik emlékére, szabályosan ültetett fák sorai közt juthatni ide, s e zsinór egyenességü utra néz az observatorium oszlopos homlokzata.

Az intézet egyik teremében *Tycho de Brahe* arczképe *arany orral* figyelmet ébreszt. Tycho de Brahe gazdag család sarjadéka a középkorban szenvedélylyel szentelé magát a csillagászatra. Egy ízben vita támadt a bolygók rendszere felett. Tycho de Brahe karddal akarta a kérdést megoldani, mi ő reá az égboltozat és csillagzatok emberére nézve igen balul választott kör volt. Ellene a viadaltéren Tycho de Brahe orrát levágja, mi azonban a kérdést még sem fejté meg. A jeles csillagász aranyból készített pótolá ki az elvesztett tagot.

Épen dél vala, midőn az observatoriumba érkezénk. Stuve ur az igazgató kérdeze bennünket, ha akarunk-e látni csillagot; s fölmenénk a toronyba, hol a nagy refractor (nagyító tükör) van, — a legnagyobb, melly Európában létez, — gránit oszlopon fekszik az, s 80 mázsát nyom, s daczára e roppant sulynak a kisdud ujjja képes azt minden irányban mozgatni. A kup, melly a nagyító tükröt fűdi, láthatlan karikákon forog, s könnyü rugónál fogva 800 mázsa sulya mellett oly gyorsan fordul jobbra-balra tetszés szerint, mint valamely szélmalom könnyü vi-torlái.

Itt látám hova emelkedett a tudomány mindenható szárnyaival. A csapóablakok leeresztettek, az ég nem vala látható. — De a csillagok oly sebességgel futnak a nagy űrben — mond a tanár — hogy daczára a táveső utánok iramodásának egyet sem foghat el. — No nem tesz semmit; egyet még is csak elérünk.

Elövön egy könyvet, számolgat-számolgat, nézi az időt, a nagyító tükör néhány rugóit érinti, s mond: itt a csillag!

A kup megfordult, több csapóablakokat felnyitá Stuve ur, s látók az égboltozatot. — Most nézzenek önök! — folytatá. Szemeinket a büüveghez alkalmazók, s im látók a csillagot nyilse-

*) Világító torony.

bességü röptében. — Látják önök milly gyorsan fut, s tán már át is mené a refractor körén? Jól van. Fogják meg önök e zsinórt, s huzzák! — Mi engedelmessékednek; a csillag megállapodik. A bolygó csillag állónak tetszik. Az ég engedelmessékedik az embernek.

Kisértsük megfejteni a csodati neményt. A nagy refractorhoz óraművezet nemü kerekék alkalmazvák. Mihelyt a távcső üvege az égi test felé van irányozva, mellyet keresünk, a gyenge zsinór még gyengébb meghuzása a gépet elindítja. S a távcső e pillanatban követi az égboltozati csillagot, épen olyan mozgással, minővel az halad, a néző pedig olly mozdulatlan ül, mintha le volna szegezve.

A havasi sas.

Tsudi után Dr. Hegedűs.

Mentül magasbra nyomul fel a vándor a schweiczi havasok ragyogó tetejére, annál inkább elhagyatva látja magát a hegyalját ékesítő növényzettől. Hason léptekkel kerüli őt az állatvilág; pókók és bogarak, pillangók s legyek kísérik csak fel a hegyek ormáig. Szívesen szemléli a vizsgáló kisded munkálkodásukat, mint táplálják s üzik egymást változatos létüknek szűk határai között a sivatag bércvilágnak közepette. Szennyes hóhalmak, görgeteg s elszakadt szikladarabok közül itt ott száll fel a havasi piny, a meredek bérczfal repedésein fűrgén szökdel fel alá félig nyitott szárnyakkal a tarka havasi fellengős a szürke billegény (barázda billegető) bizalmasan engedi közeledni az utast, — vizsga szemével kíváncsian nézve ez előtte új tüneményt.

Mind magasbra vonul a keskeny szédelő ösvény, s távol bérczesuesok felett keringő varjuk károgásán kívül mi sem zavarja a természet ünnepélyes néma csendét; már hinni kezdi a vándor, hogy egyedül s magányosan áll fáradalmaival a szürke hegyormok s ragyogó jégsíknak közelében, hol a néma setét halál ütötte fel örök, sivar tanyáját. — Komor szikla tenger alatta, távolban az emberek lakhelye, városok, falvak kékes ködbe borulva, — körülötte sziklás bérc s hólepte hegyszaruk a viharos szelek rideg tanyái. — De ah! felette fenn a magasból hosszú, visító *Pfi—i—i* hangzik, körültekint, az ég szelid kékjében egy setét pontot lát mind közelébb uszni halkán s zajtalanul; majd közelébb jő, nyugtalanul csattog s kiterjesztett hatalmas szárnyaival felette lebeg a *havasok fejedelme, a sas!* — majd a setét tátongó mélységbe ereszkedve, majd nyilként emelkedvén a jéghegyek ragyogó csúcsai fölé, — lenge felhő elfedi a vándor szeme előtt, míg éhes sikoltása egy negyed óra múlva, vésteltjesen hangzik távoli havasok láncozatja felett; a kelő napnak ott is élébe repülvén.

A havasi sas az europai hegysorok kondorának méltán nevezetik, s habár nagyságra nem éri is el a kordillerák óriási szárnyasát, mind a mellett óriási tünemény, s mind szervezete (organismus) mind életmódja által a havasi állatvilágban előkelő helyet foglal el. — Hajdan a schweiczi havasok minden részét lakta, — de szaporodása csekély levén, a folytonos üldözések által igen meggyérült, — ugyanynira, hogy most már csak néhány kanton havasait lakja, másokba már csak koronként jelenvén meg. — Mint minden ragadozó szárnyasoknál, úgy a sasoknál is a jérce felülhaladja a himet mind nagyságban, mind pedig erőben; egy teljesen kinőtt példány nem ritkán 4 és $\frac{1}{2}$ lábnyi magas, kiterjesztett szárnyai 10 lábat tesznek ki, míg súlya 12—20 font között szokott maradni. — Nem ritkán 6 hüvelyk hosszú csőre elől kampóval végződik, melly gyakran olly annyira lekonyul, hogy még az evésben is gátolja az öregebbeket. — Fen lapos, hátul szélesb feje fehér tollal fedett, szeme veres fényben ég, s narancsszínü gyűrűvel vétetik körül, melly azt a jéghegyek által visszavert vakító napsugarak hatása ellen oltalmazza.

Külső megjelenésénél még érdekesebb *testének belszerkezete*, mell-izmai rendkívül erősek; hosszú velőtlen csontjai, lehellés közben megmelegedtek, s így a küllégnél könnyebb levegővel megtelvé, hatalmas röptét teszik lehetővé. — Károsága felette korlátoltatik gyomrának s bögyének kivételes alkata által; —

gyomra ugyanis csipős kellemetlen szagú nedvet tartalmaz, melly a vastagabb csontokat kevés idő alatt meglágyítani s emészteni képes, — kiszíván az azokban létező tápanyagot, a testképzésre alkalmatlan mészrészecskék mennek el egyedül tőle emésztelenül. Egy meglőtt sas gyomrában róka farkat, zerge czombot s téhen oldalbordát talált az azt elejtő vadász; ezen állatokat tehát egymás után kellett megölnie s felfalnia, s ha a természet illy bölcsen nem gondoskodott volna hatalmas étvágyáról: rég kiirtotta volna a havasok valamennyi vadát.

A szabad sas *életmódja* eddigelé kevésbé ismeretes; folytonos szemmeltartása nagy szorgalmat, kitűrést s rendületlen bátorságot igényelvén, minden ebbeli adat rendesen töredékesen szól.

Hajnallat előtt elhagyva fészket, csendesen lebeg a felhők között gyönyörű szemét vadászkerülete felett jártatva, míg kitűnőleg éles szaglása őt a legtávolabb martalékról értesíti. — Békésen legelnek a hegyek állatai, nem is ügyelve a gyilkos felhőre, melly szédítő magasban uszik felettük, — míg az alattuk terjedő légréteget szaglázva vizsgálják, — villámsebességgel, kajácsul csap le rájuk a sas — nincs menhely, nincs menekvés, még mielőtt a futás gondolata felvillana agyukban, vergődve követik a büszke rablót a magasba.

Igy csak a kisebb vadat szokta megejteni; nagyobb, ha szédelő hegyormon legelve látja, zugó csapkodással repül el mellette robaj s szarnyesattogatással igyekezővén martalékját elkábítani s karmaival a mélységbe rántani. — Hasonló hadessel egykor egy meredek szikla parton legelő bikát igyekezett a mélységbe röpiteni; merész kísérletét egy ideig makacsul folytatván, de a kedély nyugalmából egy könnyen ki nem zavarható néglábu, hajlott nyakkal rendületlenül állt, s a sasra szegzett száruival, ennek minden támadásait diadalmasan verte vissza, míg a merész támadó vállalatával kifáradva, felhagyott. — Vadászataról megtérve, a nap egyéb részét galjak, szalma és szénaszálakból font fészkeiben tölti, mellyek a legjárhatatlanabb ormokra lévén rakva, rendszerint nemesak a vadász lépte, de löszere sem képes elérni.

Nyáron át a legmagasb tájakat lakja, csak télen, éhségtől kényszerítve, száll a hegyaljára, s ekkor is a zergék s egyéb téli alvást nem tartó állatok a fenyvesekben keresvén menedéket, legfeljebb megugrasztott nyulat vagy vadászkalandján elkésett s csak virradóra lyukába térő rókát s néhány varjút kerithet hatalmas étvágyának kielégítésére. Azonban nem mindenkor sikerül neki martalékját szerencsésen elhordhatni. Van példa, hogy a hatalmas szárnyas saját elemében néglábu által legyőzetett, Unterwalden környékén az ugynevezett sárkánylyuknál egy rókát ragadván meg, vele már felszállt, midőn a ravasz állatnak nyakát kinyujtani, a rablót torkon ragadni s azt keresztül harapnia sikerült: halva rogyott le a sas, míg róka koma vigan odább sántikált, de a zugó légutazást aligha feledte életében.

(Vége következik.)

Tarogató.

— Ő cs. k. Apostoli Felségének egybekelése Erzsébet bajor kir. hercegnő ő fenségével. — Mult hétfőn ment végbe a birodalmi fővárosban a Szent-Ágoston udvari templomban ez ünnepélyes szertartás. Jelen voltak a birodalom legmagasabb osztályai, a küludvarok képviselői, a népek sokasága, s kitől minden áldás jó, az Isten. Lapjaink között legérdekesebben írja le ez ünnepélyt a „Pesti Napló“: „A templom előrsze aranyval áttört veres bársony függönyökkel, hátulso része pedig drága szövetekkel borított el, mellyekre a bibliából képletek hímeztettek. A karsu oszlopokat repkény futotta körül; a templom padlatát szőnyegek fedék el, a legmagasb völegény és ara számára emelt trón, s a fenség és föméltóságú személyek részére rendelt helyek felett aranyval hímeztet veres és fehér bársony mennyezetek álltak. A fényt 10,000 gyertya világú veté fel, s olly látványt láttatott, minőt a jelenlévők közül tán kevesen láttak. A templom a magas vendégek által már 6 órakor megtöltetett. Ezek között az egyházi rendből leginkább Magyarország és Prága herceg- és bibornokérséke, a lemergi, olmtzi, salzburgi, majlandi, mantuai, udinei, zágrábi, egri és kalocsai érsekek, a seckauai, boroszlói és trienti hercegi püspökök, a nagyváradi, temesvári, pécsi, váci, nagy-szombati, győri, nagyszombati, tarnowi, király-grätzi, leitmeritzi, brünni,

sz.-pölteni, linzi és bellunoi püspökök, a katonai rendből az ősz Radeeczy, Hesz, Schlick, Kempen és Jellacic tüntek fel leginkább. Az idegen vendégek között a Koburg-Gotha, Schleswig-Holstein-Glücksburg, Hohenlohe-Waldenburg hg és Cambridge kir. hg vonták magokra a figyelmet, a számtalan idegen urak és hölgyek legfényesebb öltözékben állván ezek mögött. A palota-dámák uszályos ruháik többnyire a leggazdagabb ezüst himzéssel árasztvák el; a százezreket érő fej- és nyakékek a tündérvilágításu templomban mint egy derült ég csillagai ragyogtak. Midőn helyét mindenki elfoglalá, a nászmenet a meghatározott rendben megindult a templomba; a benső termekből a veres-bársonnyal ékített és fényesen megvilágított Augustinus folyosón vonult el a menet, elől menve az udvarnokok, kamarások és b. t. tanácsosok, a legfőbb családok jelenvolt tagjai, a cs. k. ház tagjai és a bajor k. hercegek, s ezek főudvarmesterei. Ezek után Ő cs. k. Apostoli Felsége ausztriai tábornagy-egyenruhában a bajor k. Hubertus rend nagy mellszalagjával ment a legfelsőbb kamarás, a cs. k. trabant-testőr kapitány és első tábornok segéde kíséretében. Követék Ő Felségét a Fenséges ara jobbján Zofia cs. k. s. balján Louise bajor k. Fenségével Utánok jövének a cs. k. fenséges főhergnők, s a többi magas hölgyek. A benső apartementben a főudvarmesternők, s onnan kilépve a templomig a nemes apródok vivék a fenséges asszonyok uszályát, hol azokat ismét a főudvarmesternők vevék át. A templom ajtajában az eskető bécsi hercegek segédletével fogadák Ő Felségét. Minden szem az ajtó felé irányult, hogy a bájos arát láthassa, ki ezüsttel, arannyal áttört nehéz fehér selyem ruhát, hajában vállaira leomló csipkefátyolt viselt. Fején egy gyönyörű brilliant diadem tündökölt Zofia főhergasszony nászajándéka, ugyanaz, melyet a fenséges főhercegnő egybekelésekor viselt; mellére, a magas ara természetes rózsákból tűzött bokrétát. E pillanatban sem vált meg a szerelem virágától. Az eskető hgersek megáldván a gyűrűket, azokat a legmagasb völegény és ara kísérelék és egymás ujjaira vonták; a szokásos kérdésekre nyert válasz után az érsek megáldá a házasságot, s az oltár előtt letérdelve elvégzé az esketési imádságot. Ő Felségök erre a térdeplőről felemelkedve a számokra készített trónra léptek, s az eskető hgersek a Te Deumot éneklé el. Most harmadszor dördültek meg az ágyuk. Az egyházi szertartás befejezésével nyolcz órákor visszatért a legmagasb pár és kísérete a várpalotába. A palotadámák egy része s a b. t. tanácsosok a titkos tanácsteremben, az udvarnokok a második előszobában maradtak; a palota-dámák nagy része azonban és az udvari lovagok a szertartási teremben foglaltak helyet, hol a többi apartement-képes hölgyek is körbe állottak. A tábornoki és tisztikar is a második előteremben maradt, míg az apost. nuntius s a diplomatai kar többi tagjai a titkos tanácsteremben gyűltek össze. Ekként elrendezve, megnyiták az audiencia-terem ajtai s Ő Felségök a rendkívüli követeket egyenként, a többi követeket pedig a külügyminiszter jelenlétében, mind együtt fogadák el, s ezután Ő Felségök a tükörszobába mentek, hol a követek nejeit fogadák el egyszerre, kiket a főudvarmesternő mutatott be. Az idegenek (illető követek által) a titkos tanácsteremben mutattattak be, honnan Ő Felségök a tábornoki és tisztikar tisztelgésének elfogadására a második előterembe menének, onnan valamint Ő Felségök, ugy mindnyájan a szertartási terembe menve, hol míg Ő cs. kir. Apostoli Felsége a magas személyiségekkel mulatott, a főudvarmesternő által a magas rangú hölgyek mutattattak be. A hölgyek ezután *kécsóholásra* bocsáttattak. Ez idő alatt Ő Felsége a császárné keze egy arannyal átszőtt bársony párnán nyugodott. A bemutatás végeztével Ő Felségök termekbe vonultak vissza, s ez örömnapot Zofia főhercegasszony Ő cs. kir. Fenségénél családi ebéd fejezte be.

— A legfelsőbb nászünnepélyeket megelőző napokon a vasut-igazgatóság is meg akarván könnyíteni a Bécsbe rándulást, azon időre a szállítási bért Pesttől Bécsig egy pft-ra szállította le. — Mult hétfőn korán reggel hosszan tartó ágyudörgés jelenté Buda hegyéről a nagy ümepélyt, s az ágyuzási tisztelgés később ismét megújult azon isteni tisztelet alkalmával, melyek a két főváros minden egyházában teljes fényű szertartással tartattak. Ugyan ez alkalommal a városi szegények és ügyefogyottak is jótékony segélyezésben részesültek. — Buda város községe az ünnepély emlékeül 100 akó bort osztatott ki a katonai helyőrség között. Pest városa a helyőrségi legénységet szintén borral és hussal vendégelte meg. Az itt gyűjtött adakozások, melyek házanként szedettek össze, mindjárt az első napokban 5000 pftot haladtak meg.

— A legmagasb ünnepélyekkel kapcsolatban levő kegyelmes tények sora, hazánkát szorosabban illetőleg, az ostromállapotnak megszűntetésével nem végződött be. Azóta ismét újabb kegyelem nyilatkozványában részesültünk. Ő cs. k. Apostoli Felsége rendeleténél fogva a felségértés büne miatt elítéltek általános megkegyelmezést nyertek, a függőben levő perek megszüntetnek, s végre rabságra ítélt 336 politikai vötkes részint teljes bocsánatot s szabadságot nyert, részint fogsági idejük fele leszállított. A könyvek, melyeket annyi családban a fájdalom fakasztott, örömkönyvvé változnak, s a viszonzlítás boldogsága között hála és áldás léleg a trón számolyához.

— A mi még Magyarországon soha sem volt, az is lesz. Komolyan írják, hogy az évek óta rebesgetett országos *tébolyda* vagy *örültek háza* végre csakugyan létre jön. Valami nagy dicséretünkre nem szolgált, hogy eddig sem gondoskodtunk oly intézetről, hol legszerencsétlenebb ember-társaink gyógyulást, vagy ha az már lehetlen, legalább gondos ápolást

találjanak, s ne legyenek sem világ csuffjai, sem pedig övéiknek s másoknak örökös aggodalmat ne szerezzenek. Legfőljebb azzal vigasztalhattuk magunkat, hogy az országok statisztikai tábláiból kitiint, miképen nálunk kevesebb az illy szerencsétlenek száma, mint másutt. De ma holnap e részben sem leszünk kivételek, s a mivelődés meghozza áldásaival a keserű poharat is.

— **Debreczeni Márton és a kiövi esata.** Élt a mult években Erdélyországban egy nagy tudományu férfi, ki a nemzeti gazdászati, a bányaművelés szakában felszámíthatlan hasznokat hajtott az országnak, ki egész munkás életét a közjónak szentelé, s roppant tudományos ismereteit nem arra fordítá, hogy a világ figyelmét magára vonja s hirt szerezzen nevének, hanem hogy titokban, csendességben használni tudjon. E férfi volt *Debreczeni Márton*. Ugy hisszük, hogy olvasóink előtt akár-melly kezdő költőncz neve is ismertebb ennél. Pedig e férfi eszével, tudományos ismereteivel nem tudom hányan együtt véve érnék fel? Csak egy tényt említünk fel róla. Ama zivatáros években ő volt az, ki megátórá, hogy az erdélyi hegyeken levő erdőket köröskörül fel nem gyujtották. Nála nélkül ott most egy nagy sivatag meztelen kopárság volna, erdők és lakók nélkül. E férfi a közelebb mult években nagy inségben halt meg. Szinte képzeljük, mint fog némelty elegans író-társunk felkiáltani e szóra: „Ismét egy chenholt tudós.“ De e férfinak csak kezét kellett volna kinyujtania, csak egy szavába került volna, hogy gazdaggá legyen, és ő nem tette azt, meghalt szegényen és büszkén; mert nem a sárga keztyükben van a büszkeség, hanem a jellem hajthatlanságában. Családjának nem maradt semmije, még csak a hirnév sem, mert a derék honpolgár nem küzdött a hírért. Midőn azonban iratait vizsgálnák, egy nagy köteg költeményt találtak azok között, miket összenyalólvola, átadának a család legbuzgóbb pártolója, gróf Mikó Imre ő nagy méltóságának. A derék főur elolvasá a művet; s bámulata nőttön növekedék: egy hősköltemény volt az: „a kiövi esata“ czimvel, melyet az elhunyt tudós még ifju éveiben 1820 körül írt, lerajzolva benne őseink legelső honfoglaló csatait. Az egész olly emelkedett költészettel, olly szép nyelven van írva, s olly magasztos jelenetekkel átszőve, hogy azt bátran sorozhatjuk irodalmunk kincsei közé. És a tudós husz évig hagyta azt heverni ládája feekén s e husz év alatt senki sem gyanítá, hogy az ő homlokát is illeték a költészet legforróbb sugárai, még gyermekei sem tudtak e műről semmit. E napokban a nemes gróf saját maga hozá fel e művet Pestre, melyből eddigelé a „Déliab“ közlött mutatóványokat, hogy itt azt saját költségén kiadva, az árából begyűlendő összeget az elhunyt író családjának szentelje. A nemesszivű kiadó nemesszivű közönségre fog találni. Hazai műveltségünk jeles bajnokai nem hasztalanul appellálnak a magyar közönségre, a hol meg kell jelenni, nem marad az el.

— **Nemz. színház.** *Egressy Gábort*, mint halljuk, nem sokára ismét meglátandjuk nemzeti színpadunkon, — mint vendéget; hihetőleg *Lendeyt* is lesz alkalmunk még láthatni, — szinte mint vendéget. Már minálunk a drámai színész csak *vendég*. Tanulj énekelni kedves magyaron, vagy lovon tánczolni, de színész ne légy, mert annak neve koldusbot. És ha énekelni tudsz is, olasz légy, vagy akármi más, mert csak akkor lehetsz itthon.

Heti naptár.

Hónapi és hetinapt.	Katholikus naptár	Protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Nap kelet	Nap nyug.	Hold-negyedek
Április			Április			
30 Vasárnap	A 2 Sz. Katal.	A 2 Miseric.	18 C 1 Ján. D.	4 46	7 11	
Május			19 Paphnut.	4 44	7 12	Első negyed
1 Hétfő	Fülöp és Jak.	Fülöp és Jak.	20 Tódor.	4 42	7 13	5-én délelőtti
2 Kedd	Zsigmond	Zsigmond	21 Január v.	4 41	7 15	10 óra 45 p-kor.
3 Szerda	Sz. ker. felt.	Sz. ker. felt.	22 Paralit	4 39	7 16	
4 Csütörtök	Florent	Florian	23 György	4 37	7 17	
5 Péntek	Ferrerei V.	Götthard	24 Sabbas v.	4 36	7 19	
6 Szombat	János ol. föz.	János ol. föz.				

Bécsi börze április	Távirati közlés						
	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.
Státuskötelezvény 5 %	85 ⁵ / ₁₆	85 ¹ / ₂	—	85 ⁵ / ₁₆	85 ¹ / ₈	85 ⁵ / ₁₆	85 ⁵ / ₈
dto 4 1/2	—	—	—	—	—	—	—
1834-ki sorsjegyek 100 fto	224	224	—	224	223	—	224
1839-ki 100 fto	119 ³ / ₄	119 ³ / ₄	—	119 ¹ / ₄	119	119	119 ¹ / ₄
Bankrészvény darabja	1209	1200	—	1202	1199	1199	1200
Ejzaki vaspálya oszt.	2265	2257 ¹ / ₂	—	2240	2240	2245	2265
Dunagőzbajozási részvény	549	542	—	530	522	535	545
Augsburg	135 ¹ / ₂	136 ³ / ₄	—	137 ¹ / ₄	137	137 ¹ / ₈	136 ¹ / ₂
Hamburg 100 Bootalléért	101	102	—	102 ¹ / ₂	102	101	101 ¹ / ₄
London 1 font sterlingért	13.14	13.20	—	13.25	13.23	13.23	13.18
Páris 300 frankért	160	161 ¹ / ₂	—	162 ¹ / ₄	162	161 ⁵ / ₈	161
Cs. kir. arany	39	—	—	—	—	—	40 ³ / ₈
Ezüst	34	35	—	36	36	36	35
Dunavizallás április	13. 8' 1" 3" 0 fól. 22. 7' 7" 9" 0 fól. 26. 7' 10" 3" 0 fól.						

Jelenlegi gabona-ár.

Austriai mérők. — (Pengő pénzben.)

Pest, ápril 21-kén: Buza 6 ft. 8 kr. — 6 ft. 56 kr. — Kétszeres 6—6 ft. 4 kr. — Rozs 5 ft. 52 kr. — 6 ft. — Arpa 2 ft. 40 kr. — 3 ft. 44 kr. — Zab 2 ft. 24 kr. — 2 ft. 32 kr. — Kukoricza 3 ft. 28 kr. — 3 ft. 44 kr.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.

A „Vasárnapi Ujság“-ból teljes számú példányokkal ismét szolgálhatunk, az elsőbbi számok új lenyomatban megjelenvén.

NAGYSZERŰ, Pesten még eddig soha nem létezett

FEHÉR-RUHATÁR

található a váczi-utczában

az „Ypsilantihoz“ címzett kereskedésben Pesten, ugyanis:

Férfi-ingek rumburgi vagy hollandi vászonból
2 ft. 45 kr., 3 ft., 3 ft. 30 kr., 4 ft., 4 ft. 30 kr., 5 ft., 5 ft. 30 kr., 6 ft.,
6 ft. 30 kr., 7 ft., 8 ft., 9 ft., 10 ft., 12 forintjával.

Szines férfi-ingek 300 különféle mustrában

1 ft. 30 kr., 1 ft. 40 kr., 1 ft. 50 kr., 2 ft., 2 ft. 30 krajczárjával.

Sima női-ingek rumburgi vagy hollandi vászonból

2 ft., 2 ft. 30 kr., 3 ft., 3 ft. 30 kr., 4 ft., 5 forintjával.

Női-ingek schweitzzi mellel és pásztákkal

(Streif), készítve rumburgi vagy hollandi vászonból 4 ft. 30 kr., 5 ft., 5 ft.
30 kr., 6 ft., 6 ft. 30 kr., 7 ft., 8 forintjával.

**Tiszta és minden pamut-keveréstől ment vászonért
kezesség vállaltatik.** 4—(2—12)

A Felső-Alapi ásványviz,

melly pár évi fenállása óta tanúsított hathatós gyógyereje miatt több kitünő orvosok által folytonos rendeltetésnek örvend — főraktára létezik Pesten Kaiser J. E. urnál a Theresia-városban, Hermina-téren, 8. sz. alatt, továbbá **D.-Földváron** Grits Pál urnál, **Székes-Fehérváron** Ruszwurm J. A. urnál, **Felső-Alapon** Salamon László tulajdonosnál, mely helyeken minden megrendelések a legjobb s leggyorsabban teljesítenek. 6—(2—3)

9

Wallishausser B. J.-nál megjelent és

Edelmann Károly

könyvkereskedésben Pesten, váczi-utca 7. szám alatt kapható:

Zeitungslericon

zum Verständnisse des durch die

russisch-türkischen

Differenzen hervorgerufenen

Krieges.

Ein alphabetisch geordnetes Nachschlagebuch für
Zeitungsläser.

Dieses Buch enthält, in nahezu 1000 eng gedruckten Artikeln: eine bündige, aber vollständige Darstellung der auf die politische Entwicklung unserer Tage Bezug nehmenden Zustände und Verhältnisse, — 250 interessante Biographien hervorragender Personen, — die statistische Darstellung der Türkei, der Donaufürstenthümer, Montenegro's, Rußlands, Englands, Frankreichs, Oesterreichs, Preußens, Griechenlands, Dänemarks, Schwedens, — die Schilderung aller vom Kriege überzogenen oder bedrohten Provinzen, der dabei betheiligten Völkerstämme bis zum Himalaya-Gebirge und den Steppen Mittelasiens, — die Geschichte des griechischen Aufstandes und der Hetären, — die Beschreibung aller in dieser Weltfrage genannten Städte, Festungen, Häfen, Meere (mit Einschluß der Ostsee), Inseln, der Flüsse, Gebirge, Pässe etc. etc., — die Berichte über die vorgefallenen Schlachten, Treffen, Gefechte, — und Ausführung aller auf diesen Krieg bezüglichen Verträge, Manifeste, offenen Briefe, Noten u. s. w.

148 Seiten stark, in Lexikon-Octavformat, broschirt, Preis 1 fl. Mit freier Postversendung nach jedem Orte der Monarchie, Preis 1 fl. 15 kr.

(2-3)

8

(2-3)

Frankh, kiadókönyvárusnál Stuttgartban megjelent és

Edelmann Károly

könyvárusnál, Pest, váczi-utca 7. szám alatt kapható:

Drei Jahre in Constantinopel

oder

Sitten und Einrichtungen der Türken

von

Charles White.

Aus dem Englischen von Dr. G. Fink.

41 Bogen, elegant broschirt Preis 1 fl. 50 kr.

Alle Augen sind gegenwärtig nach Constantinopel gerichtet, von dessen Schicksal der Weltfriede abhängt.

Eine vollständige Kenntniß der Sitten, Gebräuche des täglichen Verkehrs und Lebens der Türken wird gewiß jedem willkommen sein. White's Buch ist in dieser Beziehung klassisch. Er wohnte, um die Türken recht eigentlich in ihren innersten Beziehungen kennen zu lernen, drei Jahre in Constantinopel, hatte Umgang sowohl mit dem diplomatischen Corps als mit den türkischen Beamten. Daher die pikanten Anekdoten, selbst über das Innere des Seralls und die Harem's-Geheimnisse der Pascha's und anderer Großen des türkischen Reichs. Es giebt kein Werk über Constantinopel, worin die vollstündlichen Sitten und Gewohnheiten der osmanischen Hauptstadt, worin das alltägliche Leben und der gesellige Verkehr der Türken vollständiger und treffend geschildert wäre, als hier.

Ha a fennemlitett összeg beküldetik: bárhova, postával küldhetjük.

Érdekes könyvhirdetés!

HECKENAST GUSZTÁV, pesti kiadó - könyvárusnál
Uj olcsó kiadásban megjelennek

JÓSIKA MIKLÓS MUNKÁI

24 kötetben.

Az eddigi kiadásnak 24 forint pengő volt az ára.

A mostani új kiadásnak csak **30 kr. pengő egy-egy kötet.**

Reméljük, hogy a t. olvasó közönség ezen új rendkívüli olcsó kiadást azon általános részvétellel fogadandja, melyet a szerző, mint nemzetünk legkedveltebb s legnépszerűbb regényírója igényelhet.

A kötetek rövid időszakokban jelenendnek meg.

Jelenleg kapható:

1. 2. kötet **Abafi**

és 3. kötet **Zólyomit** tartalmazván, sajtó alatt létezik.

11

(1-3)

Kiadandó vendég-fogadó.

A soroksári utczában „két medvéhez“ címzett vendég-fogadó, sz. György naptól fogva kiadandó. — Értekezhetni **Ensel Kálmán** ügyvéd (lovász-utca, 8-dik szám alatt), vagy a házában lakó fűszer-kereskedő uraknál.

7

(2-2)

Egy igen szelid két éves

szarvas-tehén

szabad kézből eladandó. Eziránt értekezhetni: szerecsen- és nagymező-utca 11-ik szám alatti szegletházban, Pesten.

A Lukács-fürdőt

Budán a császár-fürdő közelében, hol a híres gyógyerejű **iszap-, kő-, kád- és török-fürdők** fürödhetési használatra a legcélszerűbben elkészítettek, s melynek átellenében egy 48 csinosan felbutorzott lakosztályból álló, a Dunára és az egész környékre szép kilátással bíró emeletes ház által a fürdővendégek kényelmességéről is lehetőleg gondoskodva van, ajánlja a t. cz. közönségnek

10—(1—3)

Lengl Márton.

Fehér czékla mag

szintugy takarmány- mint cukor-termelésre kitünő szép friss minőségben kapható

Mayr Károlynál Pesten,
duna-soron a „öld kossoruhaz.“